

Motion till riksdagen 2025/26:309

av **Hanna Gunnarsson m.fl. (V)**

med anledning av prop. 2025/26:6 En tydlig
beslutsordning för deltagande i Natos
samlade verksamhet för avskräckning och
försvar

Innehållsförteckning

Förslag till riksdagsbeslut.....	1
Inledning.....	1
Saknas skäl för maktförskjutning	2
Demokratisk beslutsordning för att stå emot påtryckningar.....	3

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen avslår regeringens proposition 2025/26:6 En tydlig beslutsordning för deltagande i Natos samlade verksamhet för avskräckning och försvar.

Inledning

I regeringens proposition lämnas förslag som ger regeringen utökade befogenheter vad gäller att sända väpnad svensk trupp utomlands inom ramen för Natos verksamhet. Förslaget innebär en lagändring som reglerar vissa militära insatser inom Nato. Huvudregeln föreslås fortsatt vara att riksdagen fattar beslut. Det gäller t.ex. för en planerad och/eller permanent insats som förväntas pågå under flera år. Men regeringen föreslår även att man själva, utan föregående beslut av riksdagen ska få sätta in en svensk väpnad styrka ”om behovet av ett svenskt deltagande uppkommer med kort varsel eller om ett dröjsmål skulle kunna leda till avsevärda men för angelägna svenska intressen”. Då gäller att insatsen ska vara begränsad i tid och i antal soldater. Regeringen anger 60 eller 90 dagar som tidsgräns beroende på sammanhang och som storleksgräns anges 500 eller 1 000 soldater beroende på insatsens karaktär.

Vänsterpartiet menar att en sådan maktförskjutning från riksdag till regering inte är varken nödvändig eller lämplig. Beslut om svenska soldater utomlands i fredstid ska fattas av riksdagen och vi föreslår därför avslag på propositionen.

Saknas skäl för maktförskjutning

Vänsterpartiet menar att den folkliga förankringen fortsatt måste ligga till grund för det svenska försvaret, även under ett svenskt Natomedlemskap. Riksdagen är Sveriges högsta beslutande och direkt folkvalda organ, därför är det i riksdagen de mest folkligt förankrade besluten med högst legitimitet fattas. Den föreslagna förändringen skulle minska både insyn och förankring av viktiga beslut på det försvars- och säkerhetspolitiska området.

All Natos verksamhet är, så som det beskrivs i propositionen, inte planeringsbar. I propositionen exemplifieras med marina operationer eller flygoperationer som behöver genomföras med kort varsel för att avskräcka en antagonist, såsom Natos operation i Östersjön, Baltic Sentry. Vänsterpartiet ser hur det förändrade och försämrade omvärldsläget i vårt närområde kan föranleda behovet av ett snabbt agerande från Sverige för att upprätthålla säkerheten, värna vårt territorium och säkerställa en fredlig utveckling. Behovet av snabba beslutsprocesser kan i särskilda fall vara mycket stort. Erfarenheter från andra beslutsprocesser som krävt snabb hantering visar dock att riksdagen är förmögen att om det behövs ta snabba beslut. Det finns redan flera sätt att korta berednings- och beslutsprocessen. Under coronapandemin fattades exempelvis ett antal beslut i riksdagen med kort varsel och besluten om stöd till Ukraina har fattats med kortare beredningsprocesser än normalt. Ett annat exempel är beslutsprocessen i utrikesutskottet inför evakueringen från Sudan, även om vi anser att det hade varit bättre om den processen inletts med en proposition i stället för ett utskottsinitiativ.

Regeringen skriver att det i vissa fall inte torde vara "möjligt att ens med de möjligheter riksdagen har att skynda på processer fatta beslut inom de tidsramar som krävs". I RUT-rapport 2025:116 sammanställs samtliga beslut om förstainsatser mellan 1990 och 2024. Med förstainsatser menas insättande av väpnad styrka utomlands som uppfyller kriteriet att det är första gången som Sverige sänder ett truppbidrag till konflikten inom ramen för en specifik internationell operation samt att det nationella beslutet har varit föremål för riksdagens medgivande. Rapporten visar att tiden mellan proposition och beslut som snabbast har varit endast två dagar. Det gäller Sveriges bidrag till Operation Artemis i Kongo. Mellan beredning i utskott och beslut har det i flera fall endast gått en dag. Den svenska evakueringsinsatsen i Sudan 2023 beslutades under en enda dag. Genom "flexibilitet och anpassning genom undantagsbestämmelser, såsom utskottsinitiativ, förkortad motionstid och sammanträden med kort varsel" har riksdagen kunnat ta snabba beslut när så krävts.

Riksdagens ledamöter är alltid i tjänst, även på helger, sommar- och juledigheter samt s.k. plenifria veckor. Riksdagen har de senaste åren visat prov på att kunna arbeta snabbt i pressade lägen och vi är villiga att se över riksdagens och partiernas arbetsformer och ställa krav på ledamöterna om hög tillgänglighet för att kunna fatta beslut väldigt snabbt. Vi förutsätter också att regeringen har beredskap för att skriva propositioner med mycket kort varsel och skyndsamt bereda dessa. Utskottsinitiativ är inte ett rimligt sätt att hantera allvarliga frågor. Vi har alla stort ansvar för att lösa svåra situationer även om det är kort om tid. Det gäller inte minst de av oss som arbetar med utrikes- och försvarspolitik. Vi är alla medvetna om det allvar som präglar vårt politiska område och det behov av nära dialog mellan regering och riksdag som det kräver, såväl i utskotten som i utrikesnämnden.

Vänsterpartiet anser också att vid sidan om utrikesnämnden samt försvars- och utrikesutskottens separata verksamhet och beredningsansvar, bör riksdagen inrätta ett permanent sammansatt utrikes- och försvarsutskott, UFöU. Ett sådant sammansatt utskott tillsätts i dag vid just frågor som rör internationella insatser, men det måste i rådande ordning tillsättas för varje enskilt ärende. Vänsterpartiet menar att riksdagsstyrelsen bör utreda förutsättningarna för att införa ett permanent sammansatt utrikes- och försvarsutskott.

Enligt praxis har olika regeringar sökt riksdagens samtycke för att skicka väpnad trupp utomlands även när det inte är strikt nödvändigt enligt den konstitutionella beslutsordningen. Det har helt enkelt funnits en politisk vilja av breda politiska överenskommelser, så att så många partier som möjligt kan ta ett gemensamt ansvar för beslutet. I fall av politisk oenighet eller i frågor som i allmänhetens ögon kan anses vara kontroversiella blir det särskilt viktigt att beslut fattas av riksdagen. Vi riskerar trots allt svenska kvinnor och mäns liv när vi sänder dem på uppdrag utomlands. Vänsterpartiet menar att insättandet av svensk väpnad trupp utomlands till sin natur kan vara känsligt och att kommande regeringar även fortsättningsvis ska sträva efter en bred politisk enighet. Den enigheten äventyras med regeringens förslag till lagändring.

I RUT-rapport 2025:260 (slutrapport) analyseras regleringen av det parlamentariska inflytandet i beslut om att sända väpnad styrka utomlands i andra Natoländer. Med regeringens förslag skulle Sveriges demokratiska process bli svagare än i andra nordiska Natomedlemsstater. Regeringen presenterar inte tillräckliga skäl för en sådan ordning.

Det finns också vissa frågor som inte besvaras i regeringens proposition. Stockholms universitet (juridiska fakulteten) lyfter i sitt remissvar frågan om vad som händer om svensk trupp involveras i strid under en operation som beslutats av regeringen på egen

hand. Det är en fråga vi menar inte är tillräckligt utredd. Vi menar också att det bör tydliggöras att ingen ska kunna skickas på utlandsuppdrag genom pliktlagstiftningen. Värnpliktiga ska inte tvingas utomlands på Natouppdrag. Alla internationella militära och civila insatser bör bemannas av anställd personal.

Demokratisk beslutsordning för att stå emot påtryckningar

Flera remissinstanser lyfter att den politiska viljan att skicka väpnad trupp utomlands inte nödvändigtvis bara handlar om det enskilda fallet. Det kan också finnas andra politiska skäl till ett sådant beslut. Regeringens proposition gäller verksamhet inom Nato. Sveriges försvarssamarbete med Natos ledande kraft USA sträcker sig dock utöver Natosamarbetet, bl.a. genom det s.k. DCA-avtalet. Stockholms universitet pekar på risken att USA:s oförutsägbara, för att inte säga ansvarslösa, utrikes- och säkerhetspolitik kan leda till påtryckningar på Sverige att delta i operationer som inte ligger i varken Sveriges eller Natos samlade intresse. Utvärderingen av Sveriges deltagande i den militära insatsen i Afghanistan konstaterade exempelvis att det enda mål som uppnåtts för Sverige var ett förbättrat samarbete med Nato, inte konkret förändring på fältet. I RUT-rapport 2025:260 (delrapport) nämns ett omvänt samband mellan parlamentariskt inflytande och omfattningen av militärt deltagande i Irakkriget 2003. Sveriges medverkan med väpnad trupp utomlands får på inget sätt bidra till ökad misstro och spänningar i vårt närområde eller i världen.

Nato är en kärnvapenallians vars avskräckning bygger på förekomsten av kärnvapen. Dessvärre klargör inte regeringens proposition om de väpnade trupperna kan komma att hantera eller delta i aktiviteter som involverar massförstörelsevapen, i synnerhet kärnvapen. Vi instämmer i den oro som Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen ger uttryck för i sitt remissvar. Svensk trupp ska aldrig delta i Natos verksamhet som inkluderar avskräckning med kärnvapen, förberedelser för användning av kärnvapen eller användning av kärnvapen. Läs mer i vår motion Ett kärnvapenfritt Sverige (mot. 2024/25:55) och i vår kommande motion om säkerhetspolitik för en fredligare värld.

Hanna Gunnarsson (V)

Tony Haddou (V)

Maj Karlsson (V)

Karin Rågsjö (V)

Jessica Wetterling (V)

Lotta Johnsson Fornarve (V)

Gudrun Nordborg (V)

Håkan Svenneling (V)